İSSN 2708-955X

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI TƏHSİL NAZİRLİYİ
SUMQAYIT DÖVLƏT UNİVERSİTETİ

МИНИСТЕРСТВО ОБРАЗОВАНИЯ АЗЕРБАЙДЖАНСКОЙ РЕСПУБЛИКИ
СУМГАИТСКИЙ ГОСУДАРСТВЕННЫЙ УНИВЕРСИТЕТ

MINISTRY OF EDUCATION OF AZERBAIJAN REPUBLIC
SUMGAYIT STATE UNIVERSITY

KONFRANS
MATERİALLARI

МАТЕРИАЛЫ КОНФЕРЕНЦИЙ

CONFERENCE PROCEEDINGS

2021 № 10

SUMQAYIT - 2021

ISSN 2708-955X (print)
ISSN 2709-6033 (on-line)

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI TƏHSİL NAZİRLİYİ
SUMQAYIT DÖVLƏT UNİVERSİTETİ

МИНИСТЕРСТВО ОБРАЗОВАНИЯ АЗЕРБАЙДЖАНСКОЙ РЕСПУБЛИКИ
СУМГАИТСКИЙ ГОСУДАРСТВЕННЫЙ УНИВЕРСИТЕТ

MINISTRY OF EDUCATION OF AZERBAIJAN REPUBLIC
SUMGAYIT STATE UNIVERSITY

KONFRANS
MATERİALLARI

МАТЕРИАЛЫ КОНФЕРЕНЦИЙ

CONFERENCE PROCEEDINGS

2021 №10

SUMQAYIT – 2021
СУМГАИТ – 2021
SUMGAYIT – 2021

Sumqayıt Dövlət Universiteti
Konfrans materialları

REDAKSİYA HEYƏTİ

ELXAN HÜSEYNOV	*prof., rektor (baş redaktor)*
RAMAZAN MƏMMƏDOV	*prof., elm və innovasiyalar üzrə prorektor, (baş redaktor müavini)*
ƏKBƏR AĞAYEV	*prof. (təbiət və texniki elmlər bölməsi üzrə məsul katib)*
NİGAR İSGƏNDƏROVA	*prof., (sosial və humanitar elmlər bölməsi üzrə məsul katib)*

Сумгаитский государственный университет
Материалы конференций

РЕДАКЦИОННАЯ КОЛЛЕГИЯ

ЭЛЬХАН ГУСЕЙНОВ	*проф., ректор (главный редактор)*
РАМАЗАН МАМЕДОВ	*проф., проректор по науке и инновациям (заместитель главного редактора)*
АКПЕР АГАЕВ	*проф. (ответственный секретарь раздела естественных и технических наук)*
НИГЯР ИСКЕНДЕРОВА	*проф., (ответственный секретарь раздела социальных и гуманитарных наук)*

Sumgayit State University
Conference proceedings

EDITORIAL BOARD

ELKHAN HUSEYNOV	*prof., rector (chief editor)*
RAMAZAN MAMMADOV	*prof., vice-rector for science and innovations, (deputy chief editor)*
AKBAR AGAYEV	*prof. (executive secretary of the department of natural and technical sciences)*
NIGAR ISGANDAROVA	*prof., (executive secretary of the department of social and humanitarian sciences)*

İNFORMASİYA CƏMİYYƏTİNDƏ İQTİSADİYYATIN DAVAMLI İNKİŞAF PROBLEMLƏRİ

BEYNƏLXALQ ELMI KONFRANS

(16-17 dekabr 2021-ci il)

ПРОБЛЕМЫ УСТОЙЧИВОГО РАЗВИТИЯ ЭКОНОМИКИ В ИНФОРМАЦИОННОМ ОБЩЕСТВЕ

МЕЖДУНАРОДНАЯ НАУЧНАЯ КОНФЕРЕНЦИЯ

(16-17 декабря 2021 год)

PROBLEMS OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF ECONOMICS IN THE INFORMATION SOCIETY

INTERNATIONAL SCIENTIFIC CONFERENCE

(Desember 16-17, 2021)

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI TƏHSİL NAZİRLİYİ
SUMQAYIT DÖVLƏT UNİVERSİTETİ

TÜRKİYE CUMHURİYETİ YÜKSEK ÖĞRETİM KURULU
YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ

İNFORMASİYA CƏMİYYƏTİNDƏ İQTİSADİYYATIN DAVAMLI İNKİŞAF PROBLEMLƏRİ

BEYNƏLXALQ ELMI KONFRANSIN MATERİALLARI
16–17 dekabr 2021-ci il

BİLGİ TOPLUMUNDA EKONOMİNİN SÜRDÜRÜLEBİLİR KALKINMASININ SORUNLARI

ULUSLARARASI BILIMSEL KONFERANSIN MATERYALLERİ
16-17 Aralık 2021

МАТЕРИАЛЫ МЕЖДУНАРОДНОЙ НАУЧНОЙ КОНФЕРЕНЦИИ

ПРОБЛЕМЫ УСТОЙЧИВОГО РАЗВИТИЯ ЭКОНОМИКИ В ИНФОРМАЦИОННОМ ОБЩЕСТВЕ

16-17 декабря 2021 года

MATERIALS INTERNATIONAL SCIENTIFIC CONFERENCE FOR THE

PROBLEMS OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF ECONOMICS IN THE INFORMATION SOCIETY

16-17 December, 2021

Sumqayıt – 2021

TƏŞKİLAT KOMİTƏSİ
DÜZENLEME KURULU
ОРГАНИЗАЦИОННЫЙ КОМИТЕТ
ORGANIZING COMMITTEE

HƏMSƏDRLƏR

Elxan Hüseynov	Sumqayıt Dövlət Universitetinin rektoru, professor
Tamer Yılmaz	Yıldız Texniki Universitetinin rektoru, professor

SƏDR MÜAVİNLƏRİ

Ramazan Məmmədov	Sumqayıt Dövlət Universitetinin Elm və innovasiyalar üzrə prorektoru, professor
Bestami Özkaya	Yıldız Texniki Universitetinin Araşdırma-planlama üzrə prorektoru, professor

ÜZVLƏR

Natiq Talıbov	Sumqayıt Dövlət Universitetinin Tədrisin təşkili və təlim texnologiyaları üzrə prorektoru, dosent
Nur Bekiroğlu	Yıldız Texniki Universitetinin Tədris işləri üzrə prorektoru, professor
Qafar Atayev	Sumqayıt Dövlət Universitetinin Beynəlxalq əlaqələr üzrə prorektoru, dosent
Umut Rıfat Tuzkaya	Yıldız Texniki Universitetinin İdarəetmə işləri üzrə prorektoru, professor
Ramiz Hüseynov	Sumqayıt Dövlət Universitetinin Humanitar məsələlər üzrə prorektoru, dosent
Naib Hacıyev	Sumqayıt Dövlət Universitetinin İqtisadi məsələlər üzrə prorektoru
Əsəd Məmmədov	Sumqayıt Dövlət Universitetinin Ümumi işlər üzrə prorektoru
Aynurə Yəhyayeva	Sumqayıt Dövlət Universitetinin İqtisadiyyat fakültəsinin dekanı, dosent
Halit Keskin	Yıldız Texniki Universitetinin İqtisadi və idarəetmə elmləri fakültəsinin dekanı, professor
Qalib Hüseynov (Məsul katib)	Sumqayıt Dövlət Universitetinin Biznesin təşkili və menecment kafedrasının müdiri, dosent
Emel Esen (Məsul katib)	Yıldız Texniki Universitetinin İqtisadi və idarəetmə elmləri fakültəsinin dekan müavini, professor
Samir Orucov	Sumqayıt Dövlət Universitetinin Elmi hissəsinin müdiri, dosent
Sədaqət Fətullayeva	Sumqayıt Dövlət Universitetinin Beynəlxalq əməkdaşlıq və əcnəbi tələbələr şöbəsinin müdiri

PROQRAM KOMİTƏSİ
PROGRAM KOMİTESİ
ПРОГРАММНЫЙ КОМИТЕТ
PROGRAM COMMITTEE

Ziyad Səmədzadə	akademik, Azərbaycan
Vüqar Bayramov	dosent, Azərbaycan
Nazim İmanov	professor, Azərbaycan
Akif Musayev	professor, Azərbaycan
Tərbiz Əliyev	professor, Azərbaycan
Elçin Süleymanov	dosent, Azərbaycan
Aynurə Yəhyayeva	dosent, Azərbaycan
Qalib Hüseynov	dosent, Azərbaycan
Məlahət Pənahəliyeva	dosent, Azərbaycan
Loğman Abdullayev	dosent, Azərbaycan
Lalə Mahmudova	dosent, Azərbaycan
Şəfa Əliyev	professor, Azərbaycan
Emel Esen	professor, Türkiyə
Mehmet Akif Okur	professor, Türkiyə
Murat Anıl Mercan	professor, Türkiyə
Meral Uzunöz	professor, Türkiyə
Mustafa Akal	professor, Türkiyə
Fazıl Kayıkçı	professor, Türkiyə
Salih Durer	professor, Türkiyə
Murat Çemberçi	dosent, Türkiyə
Recep Kök	professor, Türkiyə
Elnur Hasan Mikail	dosent, Türkiyə
Shenaj Hadzimustafa	dosent, Makedoniya
Mixail Kulakov	professor, Rusiya
Mixail Osipov	professor, Rusiya
Olqa Mamatelaşvili	dosent, Rusiya
Farman Yusubov	dosent, Belarus
Bobir Tursunov	dosent, Özbəkistan

uncertainty.html#:%7E:text=The%20EBRD%20is%20now%20forecasting,4.8%20per%20cent%20in%202021 .

Xülasə

Camalxanov E.V.

Qlobal COVİD-19 pandemiyası kontekstində Azərbaycanda fiskal diversifikasiya

Bu məqalədə 2020-ci il pandemiyanın təsirlərinin daha aktiv dövrdə Azərbaycan fiskal diversifikasiya siyasəti təhlil edilmişdir. 2020-ci ildən bəri davam edən pandemiya dünyada əhəmiyyətli dəyişikliklərə səbəb olub. Həm keyfiyyət, həm də kəmiyyət dəyişiklikləri iqtisadi mühitdə və xüsusən də real sektora təsirsiz ötüşmədi. Tədqiqatda qlobal pandemiya elan olunanda sonra Azərbaycanda həyata keçirilən fiskal siyasət, o cümlədən 2020-ci il dövlət büdcəsinin icrasına dair hesabatların təhlilinə xüsusi yer verilmşdir.. Bundan əlavə, materialda təqdim olunan göstəricilərə pandemiyanin ilk ilinin dövlət büdcəsinin ilkin və dəqiqləşdirilmiş layihəsi də daxildir

Açar sözlər: *Fuskal diversifikasiya, dövlət büdcəsi, Azərbaycan, pandemiya, COVİD-19.*

Резюме

Джамалханов Е.В.

Фискальная диверсификация в Азербайджане в контексте глобальной пандемии COVİD-19

Эта статья направлена на изучение последствий политики бюджетной диверсификации Азербайджана во время пандемии 2020 года. Пандемия, длившаяся с 2020 года, привела к значительным изменениям в мире. Изменения как в качестве, так и в количестве отразились на экономической среде и уровне жизни людей. Как развитые, так и развивающиеся страны испытали экономический спад, поскольку для борьбы с пандемией применялись долгосрочные карантинные условия. Исследование охватывает показатели, установленные соответствующими органами исполнительной власти на год, в том числе законопроект об исполнении государственного бюджета на 2020 год. Кроме того, показатели, представленные в материале, включают исходный и обновленный проект государственного бюджета на 2020 год.

Ключевые слова*: фискальная диверсификация, государственный бюджет, Азербайджан, пандемия, КОВИД-19*

TÜRKİYE-AZERBAYCAN MÜTTEFİKLİĞİNDE JEOEKONOMİNİN YERİ

Mustafa Şahin

Mehmet Akif Okur

Yıldız Teknik Üniversitesi

mfsahin@yildiz.edu.tr ; mehmetakifo@yahoo.com

Özet: *Çalışmamızda, Şuşa Beyannamesi'yle üst düzey müttefiklikliği teyit edilen Türkiye-Azerbaycan ikilisinin müşterek jeoekonomik etki oluşturma imkanları üzerinde durulmuştur. Türkiye'nin Ermenistan sınırını kapalı tutması, stratejik jeoekonomik eylem kabul edilerek Ermenistan'a etkisi incelenmiştir. Türkiye-Ermenistan sınırı, Azerbaycan topraklarının Ermenistan*

tarafından işgal edilmesi üzerine kapatılmıştı. Bulgularımız, bu politikanın Ermenistan'ın iktisadi ve siyasi gelişmesine darbe vururken dış dünyayla ilişkileri bakımından Rusya'ya ve Gürcistan'a bağımlı kıldığını göstermektedir. Bu jeoekonomik politika, Ermeni işgal stratejisinin maliyetini arttırmıştır. Halihazırda ise Azerbaycan'ın vatan topraklarını özgürleştirmesini takiben kalıcı barış antlaşmasının yapılabilmesi için ihtiyaç duyulan kaldıraçlar arasında yer almaktadır.

Anahtar Kelimeler: *Türkiye, Azerbaycan, Jeoekonomi, Karabağ, Ermenistan*

Jeoekonomi, Soğuk Savaş sonrası uluslararası siyaseti anlamak ve açıklamak için üretilen, merkantilizm, ekonomi-politik ve jeopolitikle ilişkili olmakla birlikte kendisine mahsus özellikleri bulunan bir kavramsal çerçevedir. Ülkelerin stratejik hedefleri adına ekonomik araçları dış politikalarında jeopolitik amaçlarla kullanmaları demektir. Nükleer silahların savaş aracı değil savaş bitirme aracı addedilmeleri ve yaygınlaşması, konvansiyonel silahların tahrip edici kuvvetten yok edici kuvvet boyutuna geçmeleri, iletişim teknolojilerinin kamuoyunu hareketlendirme gücü, dünyanın bütünleşmişlik seviyesinin silahlı çatışmaları küresel düzeye çıkartabilme ihtimali gibi dönemin ekonomik, teknolojik, siyasal, toplumsal, kültürel şartları ülkelerin stratejik amaçlarını takip etmelerinde, uluslararası siyasetteki mevkilerini korumalarında ve geliştirmelerinde, rekabet ve düşmanlıklarını sürdürmelerinde salt askeri yöntemlerin kullanıldığı örnekleri azaltmıştır. Başlangıçta sıklıkla gelişmiş ülkeler tarafından tercih edilen jeoekonomi stratejileri zamanla pek çok ülke tarafından kullanılmıştır. Çalışmamızda, Türkiye'nin ve Azerbaycan'ın Ermenistan sınırlarını kapalı tutmaları, Ermenistan üzerinde müşterek jeoekonomik tesir oluşturma stratejisi kabul edilmiştir. Bu yolla Ermenistan'ın normal şartlar altında erişebileceği birçok maddi kaynağa ve hizmete erişiminin engellenerek işgalin maliyetinin arttırılmasının ve Ermenistan'ın zayıflatılmasının hedeflendiği varsayılmıştır. Tebliğin ilk bölümünde jeoekonomi kavramı ve başlıca jeoekonomik stratejiler anlatılmış ve ardından Türkiye ve Azerbaycan tarafından uygulanan jeoekonomik stratejinin Ermenistan'a tesiri ortaya konulmuştur. Sonuç bölümünde de bu stratejinin etkinliği ve etkililiği Karabağ'ın özgürleştirilmesi ve kalıcı barışa etkisi bağlamlarında tartışılmıştır.

Çalışmamızda jeoekonomi, Luttwak'ın temelini attığı zemin üstünde Blackwill ve Harris ile Schölvin ve Wigell'in çizdikleri çerçeve bağlamında kabul edilerek, ekonomik araçların dış politikada stratejik amaçlar adına kullanılması şeklinde ele alınmaktadır. Buna göre ülkelerin başka ülkelerle ilişkilerinde amaç ve hedeflerine ulaşmak adına her türlü ekonomik aracı kullanması jeoekonomi eylemi olmaktadır. Jeoekonomi stratejisi ise ülkelerin sahip oldukları ve başka ülkelerle ilişkilerinde ekonomik araca dönüştürebildikleri her türlü imkânın, tutarlı ve sistematik biçimde kullanılmasıyla ortaya çıkmaktadır. Ticaret, yatırım ve enerji politikaları, ekonomik yaptırımlar, ekonomik yardımlar, finansal ve parasal politikalar mevcut uluslararası siyasette aktörlerin jeoekonomik stratejilerinde en sık başvurdukları araçlardır. Bu çerçevede çalışmamızda, Türkiye'nin ve Azerbaycan'ın Ermenistan sınırlarını kapalı tutması, doğrudan ikili ticaret ilişkisi kurmaması, yatırım yapmaması, ekonomik yardımda bulunmaması, enerji taşıma güzergâhlarında tercih etmemesi, deniz ulaşımına yahut transit geçişe müsaade etmemesi, Karabağ'ın işgalinin Ermenistan'a olan maliyetini arttırmaya yönelik müşterek bir jeoekonomik strateji kabul edilmiştir.

Ermenistan sınırlarının kapalı tutulmasının Ermenistan'a ekonomik etkileri, doğrudan ve dolaylı etkilerden oluşmaktadır. Doğrudan etkiler, ticaretin yokluğu dışında, Ermenistan'ın deniz erişiminin kısıtlanması ve ulaşım maliyetinin arttırılması, turizm gelirlerinden Ermenistan'ın mahrum bırakılması, ticaret ve enerji taşımacılığı güzergâhlarından Ermenistan'ın dışlanması olarak

görülmektedir. Ermeni mallarının Türk sınırları içerisinden transit geçemeyişinin ve Türk pazarında satılamayışının meydana getirdiği ekonomik durgunluk bunlara dahildir. Dolaylı etkiler de Ermenistan'ın ekonomik açıdan Rusya'ya, deniz erişimi açısından Türk limanlarına kıyasla daha elverişsiz olan Gürcistan'a bağımlı hale gelmesi ve Ermenistan'ın büyük şirketlerinin ucuz fiyatlarla Rus sermayesinin eline geçmesi olarak görülmektedir. Ermenistan'ın kapalı sınırları sebebiyle izlemek zorunda kaldığı bir dizi ekonomik politika sonucunda meydana gelen gelişmeler buna dahildir.

Türkiye-Ermenistan ve Azerbaycan-Ermenistan sınırlarının kapalı tutulmasının Ermenistan'a doğrudan ilk etkisi, bölgenin önde gelen iki ülkesinin mal ve hizmetlerinden Ermenistan'ın mahrum olması ve Ermenistan'ın bölgenin iki büyük pazarına mal ve hizmet sunamamasıdır. Yaklaşık 95 milyon nüfusa sahip iki pazarın Ermenistan'a kapalı olması, Ermenistan'ın mal ve hizmet gelişiminin de önüne geçmektedir. Yüksek taşıma maliyetleri, politik istikrarsızlık ve sürdürülen işgal başta olmak üzere yatırımları engelleyen birçok faktör, Ermenistan'ın ekonomik gelişimini yavaşlatmakta ve işgalin maliyetini arttırmaktadır.

Türkiye'nin Marakeş Antlaşması'na düştüğü şerh gereğince Trabzon ve Rize limanları Ermenistan'a kapalıdır. Limanların kapalı olması Ermenistan ticaretine ek maliyet getirmektedir. Trabzon ve Rize limanlarının okyanusa uygun yük gemilerinin yanaşmasına elverişli olmasına karşın, Gürcistan'da bulunan Batum ve Poti limanlarının bu türden büyük gemilere uygun değildir. Bundan ötürü Ermeni mallarını taşıyan ve Hamburg Limanı'na giden bir yük gemisinin, İtalya'da yeniden nakil işlemlerinden geçmesi gerekmektedir. Bu işlemlerin ardından mallar, okyanusa uygun bir yük gemisine nakledilip yoluna devam edebilmektedir (Köse, Artak, 2019: 31). Türkiye sınırının kapalı olması, Ermenistan'ın potansiyel turizm gelirlerine erişimini engelleyen birincil unsurdur (Köse, Artak, 2019: 49).

Türkiye'nin Karadeniz Ekonomik İşbirliği Örgütü çerçevesinde tanıdığı transit geçiş izinlerinin Ermeni şoförler için uygulanmaması, Ermeni ticaretine sekte vuran uygulamalardandır. Yine, ilk kez 1993 yılında AB tarafından ticaret, ulaşım ve iletişim ağlarını geliştirmek üzere "Avrupa-Kafkasya- Asya Taşımacılık Koridoru Örgütü" oluşturulmuştur. Lakin Türkiye'nin sınır kapatma politikası sebebiyle Ermenistan, örgütün sağladığı kolaylıklardan faydalanamamaktadır (Zakaryan, 2021: 197-198). Türkiye'nin kapalı sınır siyasetinin doğurduğu en etkili sonuçlardan biri Ermeni Ulusal Kongresi üyesi Aram Manukyan'ın ifadesiyle "Ermenistan'ın uluslararası rotalardan bypass edilmesi"dir Ermenistan özellikle Kuzey-Güney Uluslararası Taşıma Koridoru" ve "İpek Yolu" gibi üst düzey proje güzergahlarından dışarıda bırakılmıştır (Coyle, 2021: 105). Trans-Kafkasya Uluslararası Taşıma güzergahında da Ermenistan, Türkiye ve Azerbaycan tarafından dışarıda bırakılmıştır. Projeye göre, Asya'dan Avrupa'ya uzanan demiryolu taşımacılığı hattı planlanmıştır. Bu koridordaki önemli bir bağlantı noktası ise Bakü-Tiflis-Kars demiryoludur. Her ne kadar Ermenistan'ın çabaları vasıtasıyla bu hattın finanse edilmemesi için AB ikna edilmiş olsa da Türkiye ve Azerbaycan bu yükü üstlenmiş ve ilk kez 2019 tarihinde Türkiye'den Gürcistan'a sevkiyat sağlanmıştır. "Trans Kafkasya Uluslararası Taşımacılık Güzergahı" tamamlandığında ise Urumçi'den Avrupa'ya deniz taşımacılığı ile 60 gün süren sevkiyatın 14 güne düşmesi öngörülmektedir (Coyle, 2021: 112-113). 1993'te Türk sınırının kapanması, Ermenistan'ın ekonomik daralma yaşamasına neden olmuştur. Serbest piyasa ekonomisine geçiş sürecindeki ekonomik durgunluk, Ermenistan'ın tüm büyük değerli varlıklarının ucuz fiyatlarla Rus sermayesinin eline geçmesine neden olmuştur. 1993 sonrasında enerji sektöründe başlayan mülkiyet değişimi, 2000'lerde telekomünikasyon sektörüyle devam etmiştir. Ermenistan'ın Rusya'ya

ekonomik bağımlılığındaki artışı müteakiben Moskova'nın karşı çıktığı AB ile Derin ve Kapsamlı Serbest Ticaret Antlaşması gibi Ermenistan'a kazandıracak birtakım işbirliklerine girilememiştir (Coyle, 2021: 91-95). Öte yandan bu asimetrik bağımlılık ilişkisinin güçlü tarafı olan Rusya kendi pazarını ve işçilerini korumak adına birçok sektöre Ermenilerin girmesine müsaade etmemiştir (Coyle, 2021: 96-97).

Türkiye'nin sınır siyaseti Ermenistan'ı yalnızca Rusya'ya bağımlı kılmamıştır. Aynı zamanda, Ermenistan'ın denizlere açılan kapısı olan Gürcistan'a karşı da bir bağımlılık ilişkisi yaratmıştır. Bu bağımlılık ilişkisi iki tür maliyet ortaya çıkarmaktadır: Transit geçiş maliyeti ve Taşıma maliyeti. Gürcistan kıyılarının Ermenistan'ın ihracat planları için tek seçenek haline gelmesi Gürcistan'ın transit geçişler ücretleri bakımından elini güçlendiren bir unsur olmuştur. Nitekim ilk defa 2009'da dönemin Ermenistan Başbakanı Tigran Sarkisyan, transit geçiş açısından Ermenistan'ın Gürcistan'a olan aşırı bağımlılığını açıkça dile getirmiş ve alternatif rotaların Ermenistan'ın bağımlılığını azaltacağını söylemiştir (Zakaryan, 2021: 198-199). Ermenistan Ekonomi Bakanı Kerobyan'ın ifadelerinde de Türkiye'nin ve Azerbaycan'ın sınırlarını kapalı tutmalarının Ermenistan'a etkisi anlaşılmaktadır. Kerobyan, sınırların açılmasının ve Türk limanlarına erişilebilmesinin geniş ekonomik imkanlar sunacağını düşünmektedir (Karapetyan, 2020).

Çeşitli çalışmalar, sınırların kapalı tutulmasının ticareti yarı yarıya azalttığını, Ermenistan'ın sınır ve sınıra yakın şehirlerinin gelişmesini yavaşlattığını ifade etmektedirler. Sınırlarının açılmasının olası etkilerinin tartışıldığı bir çalışmada sınırların açılması durumunda Ermenistan'da doğrudan % 3 seviyelerinde istihdam artışı yaşanacağı, bölgesel gelişmelerin görüleceği, ticaret hacminin 2 katına çıkacağı öngörülmüştür. (TESSEEA, 2014: 23-35). Başka bir raporda sınırların açılmasının ticaret hacmini doğrudan 3 katına çıkaracağı, Türk şirketlerinin Ermenistan'da iş yapmaya başlamasıyla altyapı projelerinde maliyetin azalacağı, taşımacılık maliyetlerinde 300 milyon dolara yakın tasarruf sağlatacağı, GSYH'yi % 3 arttıracağı öngörülmüştür (ICG, 2009: 30-31). Avrupa Parlamentosunun alt komisyonlarında hazırlanan bir rapora göre ise sınırların açılması Ermenistan'ın GSMH'sinin %30'a kadar büyümesini sağlayacak, mal ve hizmetlerinin Avrupa'ya en az 14 saat daha erken gitmesine imkân verecek, malların nakliyesinde % 75'e varan seviyede daha ucuz imkâna erişecektir (EPCFACD, 2007: 11-13).

Çalışmamızda, Türkiye ve Azerbaycan'ın Ermenistan sınırlarını kapalı tutmalarının, ticaret politikaları, yatırım politikaları, ekonomik yaptırımlar, finansal ve parasal politikalar ve enerji politikaları boyutlarını kapsayan bir jeoekonomik strateji olduğu görülmüştür. Bu strateji, ekonomik, toplumsal, siyasal alanlarda Ermeni işgalinin maliyetini arttırmıştır. Sınırların açılmasının Ermenistan'a olası etkilerini araştıran çalışmalar bu durumu teyit etmektedir. Sınırların açılmasına, Türkiye ve Azerbaycan'la kıyas kabul edilmeyecek düzeyde Ermenistan'ın ihtiyacı vardır ve bu ihtiyaç Azerbaycan topraklarının Türkiye-Azerbaycan müttefikliğinde özgürleştirildiği süreçte daha da artmıştır. Çalışma sayesinde müşterek jeoekonomik stratejinin sürdürülmesinin kalıcı barışa ulaşılmasında önemli bir etkisinin olduğu bulgusuna ulaşılmıştır.

Kaynakça

1. Ayunts, A., T. Köse. 2019. Armenıa And Turkey: An Overvıew Of Relatıons And Prospects For Normalısatıon. İstanbul: HDV Publications.

2. BETAM. 2014. Türkiye-Ermenistan Sınırı Sosyo-Ekonomik Etkiler Araştırması. İstanbul.

3. Blackwill, R., and J. Harris. 2016. War By Other Means: Geoeconomics and Statecraft.Cambridge: Harvard University Press.

4. Coyle, J. J. 2021. Russia's Interventions in Ethnic Conflicts The Case of Armenia and Azerbaijan. CA:Palgrave Macmillan.

5. European Parliament's Committee on Foreign Affairs Committee on Development. 2007.The Closed Armenia-Turkey Border: Economic and Social Effects, Including Those on the People; and Implications for the Overall Situation in the Region. Brussels: European Parliament.

5. International Crisis Group. 2009. Türkiye Ve Ermenistan: Kalıpları Kırmak, Sınırları Açmak. Son Erişim Kasım 22, 2021. https://www.crisisgroup.org/tr/europe-central-asia/western-europemediterranean/turkey/turkey-and-armenia-opening-minds-opening-borders.

6. Karapetyan, A. Opening Borders: Armenia's Economic Risks. EVN Report. Erişim Kasım 20, 2021. evnreport.com/politics/opening-borders-armenia-s-economic-risks

6. Luttwak, E. 1990. From Geopolitics to Geoeconomics. National Interest 20:17-23.

7. Scholvin, S., M. Wigell. 2018. Power politics by economic means: Geoeconomics as an analytical approach and foreign policy practice. Comparative Strategy 37(1):73-84.

8. Zakaryan, T. 2021. Landlocked with closed borders: Armenia's problem of access to the sea. Caucasus Survey 9(2):192-208.

Xülasə

Mustafa Ş.F., Mehmet A.O.

Türkiyə-Azərbaycan alyansında geoiqtisadiyyatın yeri

Tədqiqatımızda yüksək səviyyəli müttəfiqliyi Şuşa bəyannaməsi ilə təsdiqlənmiş Türkiyə-Azərbaycan cütlüyünün birgə geoiqtisadi təsirinin yaradılması imkanları vurğulanmışdır. Türkiyənin Ermənistanla sərhədi bağlı saxlaması strateji geoiqtisadi hərəkət kimi qəbul edilib və bunun Ermənistana təsiri araşdırılıb. Azərbaycan torpaqlarının Ermənistan tərəfindən işğalından sonra Türkiyə-Ermənistan sərhədi bağlanıb. Əldə etdiyimiz tapıntılar göstərir ki, bu siyasət Ermənistanın iqtisadi və siyasi inkişafına zərbə vurur, eyni zamanda onu xarici dünya ilə münasibətlərdə Rusiya və Gürcüstandan asılı vəziyyətə salır. Hazırda Azərbaycan torpaqları işğaldan azad edildikdən sonra daimi sülh müqaviləsi bağlamaq üçün lazım olan rıçaqlardan biridir.

***Açar sözlər**: Türkiyə, Azərbaycan, geoiqtisadiyyat, Qarabağ, Ermənistan*

Summary

Mustafa Ş., Mehmet A.O.

The Role of Geoeconomıc ın Turkey-Azerbaıjan Allıance

In our study, the possibilities of creating a joint geoeconomic impact of the Turkey-Azerbaijan duo were emphasized. Turkey's closed border policy is accepted as geoeconomic action and its effect is examined. The Turkey-Armenia border was closed after the occupation of Azerbaijani lands by Armenia. Our findings show that this policy hits the economic and political development of Armenia, while making it dependent on Russia and Georgia. This geoeconomic policy increased the cost of the Armenian occupation strategy. Currently, it is among the levers needed to make a permanent peace treaty following the liberation of Azerbaijan's homeland.

***Key words:** Turkey, Azerbaijan, Geoeconomics, Karabakh, Armenia*